

Святослав Владика (візуалізація)

Соломія Тимо (богословсько-іконографічна концепція)

Образ Софії-Премудрості Божої в апсиді храму

(два варіанти)

Софія-Премудрість — ім'я Христа, Сина Божого, під яким Він був провіщений у Старому Завіті; це біблійне ім'я повторює ап. Павло (1 Кор. 1, 24), а деякі церковні автори підкреслювали, що це первісне і власне ім'я Сина (Оріген, *Comm in Iohann. I, 22*).

Пропонуємо на розгляд шановної комісії *два способи представлення Софії-Премудрості*:

- у старозавітній типології, як «Ангела Великої ради» (Іс. 9,6);
- у новозавітному образі, як Воплоченого Логоса, оскільки старозавітні пророцтва здійснилися у Ісусі Христі.

Старозавітна типологія, яка у науковій літературі називається “новгородським типом”, була представлена у храмах, збудованих під патронатом митр. Андрея та патр. Йосипа (головно Унівська Лавра та Св. Софія Римська).

Новозавітна типологія зв'яже нас з часами Київської Русі та періодом відродження Київської митрополії у 17 ст. Вона є більш властива для логіки східно-християнського мистецтва, яке надає абсолютну перевагу прямому образу, вона ближча нам, як церкві Київської традиції та буде більш зрозуміла людям, які приходитимуть до храму.

Старозавітня типологія Христа-Ангела.

Старозавітним праведникам і патріархам Бог з'являвся у образі ангела (т. зв. Ангел Господній) і згідно патристичної екзегези це був саме Бог-Слово, яким був сотворений світ. Бог-Слово тому і названий пророком Ангелом Великої Ради, що він є Посланцем Трійці для створення світу і для спасіння світу. Вогненний ангел, сповнений царської та суддівської гідності, з хрещатим німбом та надписом «Суций» оточений славою, що представлена трьома концентричними колами. Над ним у такій самій славі зображений Христос Вседержитель з Архиерейським жестом благословення. Смыслову вертикаль, яка розкриває ідентичність вогненого Ангела, доповнює образ Етимасії («Престолу приготованого»), яка тут є знаково-символічним образом Трійці. Премудрість це і «прикмета» Трійці, і ім'я Другої Особи.

Унікальністю пропонованої композиції є зображення двох святих Йоанів — Предтечі і Богослова. Таку іконографію має єдина збережена ікона Софії-Премудрості у старозавітній типології, яка збереглася на теренах Західної України (16 ст., с. Бусовиська (р-н Старого Самбора), тепер у НМЛ). Вони обоє представлені з ангельськими крилами та медальйонами з образом Христа-Еммануїла. Як Христос є посланцем Трійці, так два Йоани є ангелами-посланцями Воплоченого Бога-Еммануїла, кожен у свій спосіб. Вони є земними “ангелами”, яким, як і ангелам небесної ієрархії, відкрите споглядання та пізнання Бога, глибини Божої премудрості; здатність приймати вище світло, навчати і звіщати іншим даровану їм мудрість. Зображення у апсиді храму св. Йоана Богослова – покровителя богословсько-

філософського ф-ту, який був першим у структурі університету і залишається знаковим для визначення ідентичності вищого навчального закладу, здається нам також дуже доречним. Особа св. Йоана Предтечі як «найбільшого серед народжених від жінок» промовиста з огляду на його харизму полум'яного проповідника та його служіння Предтечі Христового, що особливо актуальне у секулярному, але спраглому Бога світі.

Пропонований образ Софії-Премудрості містить, як старозавітні, так і новозавітні конотації, доповнені есхатологічними темами. Христос Другого Пришестя зображався у більшості християнських храмів I тис. Автор Апокаліпсису бачив Сина Божого «вдягнутого у шату і підперезаного попід груди поясом золотим» (Об. 1,13); «очі Його — племінь огню; на голові його діадеми численні» (19,12); «і вид Його — як сонце, що сяє у своїй силі» (1,16). Чин Моління також є есхатологічною композицією.

Новозавітна типологія Воплощеної Премудрості та Її Дому.

У центрі композиції – Богоматір у типі Великої Панагії з молитовно піднятими руками і з «тронним» Еммануїлом у лоні. Він є Софія-Премудрість Божа, що воздвигла собі дім-храм з пречистої плоті Діви Марії, яка стала «вмістилищем божественного вогню». У вітварному образі, як і у храмовій іконі Софії Київської, що стала прототипом для цього зображення¹ важливу роль відіграє число 7, яке символізує повноту і довершеність, що закладена Богом у творіння та історію спасіння. Богоматір як “Вмістилище Невмістимого” стоїть у центрі семиколонного храму-киворія, що ґрунтується на семи сходах (у київському прототипі на стовпах є емблеми 7 дарів Св. Духа, а на сходах назви 7 чеснот (віри, надії, любові, чистоти, смирення, благодаті та слави)). По сторонах храму та Богоматері з Воплощеною Премудрістю зображені 7 старозавітних пророків – тайновидців воплощення Премудрості з атрибутами їхніх прообразів славного Богоматеринства та прослави Діви: Мойсей зі скрижалями завіту, Аарон з розквітлим посохом, Давид зі скинією Завіту, Ісая з сувоєм що містить пророцтво про народження сина від Діви, Єремія з жезлом мигдалевого дерева, Єзекиїл з закритими воротами та Аввакум з горою нерукосічною. У небесах престолові Бога, що Премудрістю сотворив світ, поклоняються 7 архангелів, імена яких відомі з джерел (Хто як Бог; Бог моя Сила; Господь Цілитель; Бог є Світло, Молитва до Бога; Благословення Боже та Слава Божа). У концепції спасительного промислу Божого образ Богоматері займає центральне місце, оскільки усі дороги у Царство Небесне лежать через Неї. Вона як ліствиця поєднує небо та землю, відкриває ворота раю, закриті праматір'ю Своєю, вона сама є образом райського саду. Теми Богородиці та Церкви є глибоко пов'язані, особливо у контексті іконографії Софії Київської з її вітварною Орантою. Божественне Слово, яке вселилося у лоно Діви, зробило Її також уособленням Церкви як Тіла Христового.

Сюжетно-іконографічна концепція оформлення храму

Запроектований храм є восьмигранником. Така архітектура дозволить зберегти символіку числа 7. Адаже у кожному горизонтальному ярусі придатних для розписів

1 Конкретна храмова ікона з намісного ряду іконостасу походить з 18 ст., але дослідники вважають, що походження сюжету є з 16-17 ст., коли Київська церква активно вбирала у себе західні впливи, що помітно у деяких деталях іконографії, як от місяць під ногами Богородиці.

сегментів є 7 +1 (сторона святилища). З іншого боку є лише три повноцінні яруси площин — найближчі до купола, похилі під барабаном купола та “підковоподібні” під вікнами нижнього рівня. Це у загальній сумі 24 площини. Якщо ще врахувати, що повинна бути збережена певна ієрархічна та історична послідовність у розміщенні сюжетів чи осіб, то стає зрозумілим, що з великої кількості сюжетів, які могли б розкрити ідентичність Христа як Божої Премудрості та дії Софії при сотворенні та спасінні світу, слід буде вибрати найважливіші. На наше переконання це слід робити у тісній співпраці з замовником. На теперішньому рівні опрацювання питання, ми б хотіли запропонувати 4 тематичні блоки, які можуть бути представлені у храмі Софії-Премудрості:

- **7 днів творіння;**

- **богородичний та христологічний цикли;**

- **історія та персоналії Церкви, як новозавітного дому Премудрості (7 Вселенських соборів; тема Софії у історії та культурі Київської Русі; звернення до теми Премудрості митр. Андреем та патр. Йосипом тощо).**